

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI", CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

DEPARTAMENTUL DE ISTORIE MODERNĂ

*Elită politică românească și relațiile României cu Rusia în perioada
1991-2007*

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Sigmirean Cornel

Student-doctorand:

Trandafir Miruna Mădălina

Cluj-Napoca

2013

CUPRINS

Lista abrevierilor folosite în teză	1
Introducere	4
I.Aspecte istoriografice și metodologice.....	13
1.1.Istoriografia temei.....	13
1.2. Metodologia de cercetare	23
II.Moștenirea istorică a relațiilor româno-ruse	27
2.1. Perioada 1945-1964. Apropiere și Obediență.....	28
2.2. Marea destalinizării.....	40
2.3. Perioada 1964-1989. Distanțare și Glacialitate.....	48
2.3.1.Disputele din cadrul C.A.E.R.....	48
2.3.2.Confliktul sovieto-chinez	50
2.3.3.Criza rachetelor din Cuba	51
2.3.4.Deschiderea către Occident.....	51
2.3.5.Declarația din Aprilie 1964.....	52
2.3.6.Ceaușescu și marota independenței naționale	54
III. Relațiile româno-ruse în perioada 1990-2000.....	59
3.1. Uniunea Sovietică sub constelația gorbaciovismului: ascensiune și decădere imperială .59	
3.2. Disensiuni româno-sovietice în privința reformei gorbacioviste.....	92
3.3. Momentul 1989.....	120
3.3.1. Revoluția Română din Decembrie 1989- o sumară și timidă reeditare factologică.....	122
3.3.2. Revoluția Română din Decembrie 1989- reper cardinal pentru redefinirea și reșezarea raporturilor româno-sovietice.	130
3.4. Problema Tratatului bilateral	165
3.4.1. Geneza și filozofia tratatului bilateral: „pactomania” sau despre „diplomația Tratatelor” .	165
3.4.2. Odissea de început a tratatului bilateral: conținut, obiective și implicații.	169
3.4.3. Dilemele și ambiguitățile Tratatului de colaborare, bună vecinătate și amicitie	201
3.4.4. Impactul Tratatului bilateral la nivelul elitei politice și a societății românești.	208
3.4.5. Interpretări și explicații pe marginea semnării Tratatului de colaborare, bună vecinătate și amicitie.....	229

3.4.6. Concluzii pe marginea Tratatului de colaborare, bună vecinătate și amicitie.....	235
3.5. Destrămarea Pactului de la Varșovia	240
3.5.1. Preliminariile desființării Tratatului de la Varșovia și poziția României.....	242
3.5.2. Dispariția de facto a Tratatului de la Varșovia. Opinii și percepții la nivelul României.	254
3.6. Puciul de la Moscova.....	264
3.6.1. Puciul de la Moscova. Reacții și percepții la nivelul României.....	264
3.7. Problema Basarabeană.....	288
3.7.1. Momentul 1991- ratarea unirii	289
3.7.2. Succintă prezentare a relațiilor româno-moldovene	306
3.7.3. Conflictul din Transnistria. O abordare sinoptică.....	318
3.8. Disoluția Uniunii Sovietice.....	332
3.9. Calea Euroatlantică a României și relațiile cu Federația Rusă.	337
3.9.1. Demersurile României de integrare euroatlantică și interludiul clivajului bilateral în dimensiunea raporturilor româno-ruse (1992-1996)	340
3.9.2. Eșecul campaniei pentru Vest și interludiul glaciațiunii bilaterale în dimensiunea raporturilor bilaterale româno-ruse (1997-2000).....	390
IV. Relațiile româno-ruse în perioada 2001-2007	410
4.1. Evoluția tandemului bilateral în perioada 2001-2004.....	412
4.1.1. Chintesența dialogului bilateral româno-rus: Tratatul privind relațiile prietenești și de cooperare între România și Federația Rusă.....	425
4.1.2. Semnificațiile de fond și dimensiunile lăuntrice ale Tratatului politic de bază româno-rus.	448
4.2. Relațiile româno-ruse în politica occidental-centristă promovată de administrația Băsescu (2005-2007)	453
Concluzii.....	476
Bibliografie	485
Anexe	511

Cuvinte cheie: relații româno-sovietice/ruse, elită politică românească, univers al contrastelor, moștenire istorică împovărătoare, configurația raporturilor imediate româno-ruse, perioada 1991-2007.

Rezumat

Captivați fiind de dimensiunea unor raporturi bilaterale care s-au distins de-a lungul timpului în portativul relațiilor internaționale printr-un *univers al contrastelor* și o ambianță istorică eminamente problematică, dar în același timp și de complexitatea dificultăților pe care le-au presupus diferitele strategii de identificare de către *elita politică românească* a unui teren sinergic de acțiune în proximitatea sa estică, în prezenta teză de doctorat, ne-am asumat temerarul angajament de a examina modalitatea în care a fost regândită, redefinită și remodelată relația cu Rusia din unghiul de acțiune al principalilor actori politici ai statului român, încercând astfel să oferim o imagine cât se poate de exactă aferentă manierei în care elita guvernantă a înțeles să calibreze relațiile cu vecinul de la Răsărit pe parcursul anilor 1991-2007. Având astfel în vedere că prezentul demers de cercetare plasează în centrul său nodal de analiză, problematica binomului imediat româno-rus din orizontul de înțelegere dar și de acțiune al elitei politice românești, dar și ținând cont de faptul că orice demers științific se află în imposibilitatea de a ignora aspectele sale fundamentale, vom încerca în primă instanță să prezentăm anumite considerații de ordin noțional pe marginea aceluia segment social (*elită*), sub coordonatele căruia, constelația raporturilor bilaterale a dobândit, după prăbușirea comunismului, o configurație eminamente aparte și distinctă. Astfel, în cea mai simplistă accepțiune și definiție, termenul de elită face trimitere directă și desemnează „acele persoane considerate ca fiind cele mai bune sau cele mai remarcabile într-un anumit grup, cât și persoanele care, într-o privință, sau alta, ocupă primul loc într-un ansamblu dat, în ambele cazuri, existând astfel o categorie relativ restrânsă de indivizi care se disting într-un anumit fel de toți cei care nu fac parte din elită, și care, în raport cu ei, constituie, masa”¹. Prin

---

¹ Pentru diversele definiții care îi sunt atribuite conceptului de elită vezi, Jacques Coenen-Huther, *Sociologia Elitelor*, Iași, Polirom, 2007, p.7; Marius Tudor, Adrian Gavrilăscu, *Democrația la pachet. Elită politică în România postcomunistă*, București, Compania, 2002, p. 28; Constantin V. Lucien, *Elitele și statutul lor în societate*, București, Oscar Print, 2003, p.166; Adrian Dinu Rachieru, *Elitism și postmodernism. Postmodernismul românesc și circulația elitelor*, Chișinău, Garuda-art, 2000, p.161; Michael Hartmann, *The Sociology of elites*, London and New York, Routledge, 2006, p.2.

urmare și în atari condiții, dacă este unanim recunoscut aspectul conform căruia termenul de elită comportă într-o primă accepțiune, o realitate eminentă aparte, constituită dintr-un segment social preeminent care se disociază de restul indivizilor printr-un set de trăsături excepționale, este tot atât de adevărat că noțiunea de elită, implică și „realitatea dimensiunii unei vădite asimetrii semnalate la nivelul tandemului guvernanți/guvernați, tandem ce gravitează ineluctabil în jurul puterii”². Cu alte cuvinte, noțiunea de elită face trimitere de la bun început la realitatea unei dihotomii certe, a unei dihotomii între o minoritate dominantă și o majoritate dominată, minoritate care de altfel, se prezintă ca și clasa politică, clasa guvernantă, elită conducătoare, elită guvernantă și chiar elita puterii. De altminteri, întocmai această minoritate care apare ca și autentică clasă politică, și care se află concomitent într-o poziție care o îndrituiește dar o și obligă la luarea marilor decizii, constituie obiectul principalului nostru filtru investigativ. Altfel spus, prezentul demers științific plasează în centrul său axial de analiză, elitele politice românești, elite care de altfel cuprind și sunt alcătuite, din: 1).președinții României care și-au exercitat mandatul de-a lungul anilor 1991-2007; 2). prim-miniștrii care și-au exercitat funcțiile de conducere în intervalul de timp menționat; 3). miniștrii guvernelor care au contribuit la elaborarea actului decizional pe tot parcursul perioadei amintite; 4).partidele și principalele formațiuni politice care au contribuit la funcționarea activității politice din România pe parcursul anilor 1991-2007, respectiv, întreaga mașinărie guvernamentală care de altminteri, a înțeles să imprime o cadență eminentă aparte repertoriului bilateral pe tot parcursul intervalului de timp menționat.

În același timp nu este mai puțin semnificativ însă, că dincolo de faptul că ne propunem să examinăm maniera exactă în care această întreagă structură guvernamentală a înțeles să acționeze pe marginea aritmeticii jocului bilateral, vom încerca să evidențiem atât configurația mecanismului bilateral româno-rus pe tronsonul de *istorie imediată sau recentă*³, cât și trendul care a individualizat evoluția tandemului bilateral pe tot parcursul anilor 1991-2007. Totodată, ne vom focaliza interesul investigativ și pe marginea dimensiunii raporturilor politice, fără a examina însă în profunzime și în adâncime registrul raporturilor economice și culturale specifice cadrului bilateral. Complementar, concluziile la care am ajuns și pe care ne propunem să le reliefăm, intenționează să confere un orizont mai amplu aferent

---

² Mihai Milca, *Geneza teoriei elitelor. Provocarea neomachiavellienilor*, București, Economică, 2001, p.9.

³ Istoria imediată sau recentă, reprezintă istoria care are ca și obiect de studiu „segmentul terminal al istoriei contemporane iar caracteristica sa de bază este aceea că este trăită de istoric”. Pentru informații suplimentare aferente acestui subiect se poate consulta: Jean- Francois Soulet, *Istoria imediată*, București, Corint, 2010.

problematicii radiografiate, oferind în același timp un reper concret în trasarea de noi direcții și strategii de abordare pe marginea subiectului vizat.

Pornind așadar de la complexitatea obiectivelor pe care ni le propunem să le atingem în tandem cu motivația întreprinderii dar și de la realitatea instrumentarului bibliografic pe care îl avem la dispoziție, am încercat să conferim lucrării, o structură aparte, o structură din cadrul căreia să reiasă cu claritate, chintesența problematicii avizate, respectiv aceea a noului peisaj cristalizat în dimensiunea raporturilor bilaterale sub zodia elitei politice postdecembriste. În acest sens, am configurat lucrarea în baza unor capitole și subcapitole care urmează firul logic și diacronic al realității factuale, încercând ca prin intermediul unei asemenea configurații, să poată fi reliefat și evidențiat, filonul nodal al lucrării.

Înainte totuși de a intra în substanța tematicii vizate, trebuie să specificăm de la bun început faptul că la ora actuală nu există un studiu complex și de o eminentă calitate documentară care să ipostazieze maniera în care clasa politică românească a înțeles să dirijeze evoluția și parcursul tandemului bilateral româno-rus de-a lungul anilor 1991-2007, situație care de altminteri concură la aprecierea faptului că istoriografia subiectului avizat se află în prezent, într-un stadiu eminent incipient și embrionar. Cu toate acestea însă și în pofida unei atari situații, examinarea actualei problematici supuse grilei investigative a ocupat totuși un loc privilegiat atât în cadrul unor lucrări și studii de specialitate⁴ cât și în cadrul

---

⁴ O abordare considerabilă și de substanță atribuită problematicii raporturilor bilaterale româno-ruse din perspectiva elitei politice românești poate fi semnalată în cadrul următoarelor lucrări și studii de specialitate: Florin Abraham, *Transformarea României 1989-2006. Rolul factorilor externi*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2006; Șerban Filip Cioculescu, *Terra incognita. Repere pentru cartografierea haosului din relațiile internaționale contemporane*, Militară, București, 2010; Idem, "Putting an end to the „dialogue of the deaf” between Romania and Russia? Struggling with the past, reshaping the future", In *Journal of East-European and Asian Studies*, vol.1, nr. 30, mai 2010; Vasile Buga, "Relațiile româno-ruse: Stadiu și perspective", In *Casa Nato Occasional Papers*, București, 2003; Iulian Chifu, "Lungul drum de la dialog la cooperare", In *Casa Nato Occasional Papers*, București, 2003; Armand Goșu, "Politica răsăriteană a României:1990-2005", In *Contrafort*, nr. 1 (135), ianuarie 2006; Carol Hărșan, "România-Rusia încotro?", In *România Liberă*, 26 noiembrie 2007; Ruxandra Ivan, "L'ombre de L'empire. Les Rapports de la Roumanie a la Russie 1991-2006", In *Romanian Political Science Review*, vol. VIII, nr.3, 2008; Cosmin Popa, "Sub semnul contratimpului istoric. O încercare de evaluare a relațiilor dintre România-URSS/Rusia", In *Sfera Politicii*, an XI, nr. 95-96, septembrie 2001; Theodor Tudoroiu, "From Spheres of Influence to Energy Wars", In *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, nr.3, septembrie 2008; Constantin Hlihor, "România și vecinătatea sa după încheierea Războiului Rece", In *Analele Universității Creștine Dimitrie Cantemir*, Seria Istorie-Serie

diverselor lucrări editate de memorialistică ale celor mai importanți actori politici ai scenei românești⁵, actori care de altfel și-au adus aportul considerabil pe marginea cromaticii registrului bilateral. În mod firesc și după cum era de așteptat, acest corolar de surse emblematică și referențiale, care de altfel conferă greutate istoriografiei temei, a constituit fundația de bază a prezentei teze de doctorat, fundație care de altminteri a fost întărită și de o bază metodologică extrem de solidă. Așadar, dincolo de acest evantai de surse bibliografice care a constituit fundamentul demersului nostru de cercetare, prezenta teză de doctorat a avut la temelie sa și un instrumentar metodologic extrem de bine articulat, mai exact, a dispus de un instrumentar de lucru caracteristic tipologiei istoriografice imediate.

Prin urmare și în asemenea condiții, respectiv în condițiile în care ne-am asumat temerarul angajament de a introduce în dezbateră științifică un subiect care este inclus în categoria așa-numitei *istorii imediate sau recente*, trebuie să menționăm încă de la bun început faptul că o astfel de cercetare – precum este cea pe care o propunem – nu este și nu poate fi construită pe documente arhivistice din motive obiective ce țin îndeosebi de caracterul restrictiv de informare stipulat de Legea Arhivelor Naționale, deci implicit de contextul imposibilității accesării și consultării unor surse eminentemente primare, aceeași situație fiind întâlnită și în cazul arhivelor diplomatice. Totuși, acest gen distinct de cercetare istorică, prezintă alte avantaje decât cele derivate din cunoașterea bazată pe folosirea arhivelor. Astfel, ca alternativă, cercetarea noastră a fost bazată pe consultarea unor lucrări de

---

Nouă, an.1, nr.1, 2010; Ionel Nicu Sava, "Romanian-Russian Relations in the Context of the Euro-Atlantic Integration Process", In *Conflict Studies*, septembrie 2001.

⁵ Un loc de cinste în istoriografia temei îl ocupă astfel următoarele lucrări de memorialistică: Ion Iliescu, *Momente de Istorie II. Documente, Alocuțiuni, Comentarii, iunie 1990-septembrie 1991*, Enciclopedică, București, 1996; Idem, *Fragmente de viață și de istorie trăită*, Litera, București, 2011; Emil Constantinescu, *Timpul dărâmării, timpul zidirii. Volumul IV*, Universală, București, 2002; Adrian Năstase, *România după Malta. 875 de zile la Externe. Volumul 4, 5, 6, 8, 9*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2007/2011; Idem, *România și Noua Arhitectură Mondială*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1996; Petre Roman, *Libertatea ca datorie*, Fundația Pro, București, 2006; Arachelian, Vartan, *Față în față cu Petre Roman. 9 convorbiri cu Vartan Arachelian*, Cartea Românească, București, 1996; Adrian Severin, *Lacrimile Dimineții. Slăbiciunile Guvernului Roman*, Scripta, București, 1995; Gabriel Andreescu, Adrian Severin, *Locurile unde se construiește Europa*, Polirom, Iași, 2000; Mircea Geoană, *Politica externă a României la începutul secolului XXI. Drumul spre Europa și lumea transatlantică*, Univers Enciclopedic, București, 2005; Ion Diaconescu, *După revoluție*, Nemira, București, 2003; Idem, *După Temniță*, Nemira, București, 2003; Ioan Mircea Pașcu, *Jurnal de... Front*, Rao, București, 2010; Sabin Ivan, *Radiografii parlamentare. De vorbă cu Alexandru Bărlădeanu*, ExPonto, Constanța, 1998.

specialitate, cărora, în baza unei *analize interpretative*, le-am atribuit cu imparțialitate, ipoteze de lucru esențiale pentru comprehensiunea tematicii dezbătute. În al doilea rând, în temeiul unei *metode comparative*, am examinat anumite studii și materialele documentare, juxtapunându-le, pentru a revela validitatea informațiilor. Nu în ultimul rând, tratarea problematicii examinate a necesitat adoptarea unei *tehnici diacronice*, având în vedere că fenomenul dezbătut este unul evolutiv, extrem de important, generator de efecte considerabile. În final, apelând la metodologia specifică istoriei orale- „*interviul individual structurat*”, respectiv interviul în baza căruia întrebările și ordinea lor sunt de la bun început prestabilite iar obiectul de cercetare este unul apropiat și se află încă în curs de derulare”⁶, am urmărit reconstituirea acestui subiect complex, cu ajutorul relatărilor participanților sau a martorilor oculari, în cazul nostru atât decidenți politici majori cât și reprezentanți ai corpului diplomatic. Astfel, în baza interviului individual structurat care de altminteri a ținut cont de „tipul de chestionar cu întrebări deschise, respectiv de tipul de chestionar care a permis libertatea de gândire dar și de exprimare a persoanelor anchetate”⁷, și care a acordat o atenție considerabilă procesului de eșantionare, (proces în baza căruia au fost selectați îndeosebi actorii politici care au deținut cele mai importante funcții și care au fost direct implicați în grila de derulare a acestor relații, cât și oficiali ai corpului diplomatic care prin intermediul pozițiilor ocupate, au fost familiarizați cu mecanismele și reglajele fine aferente fenomenului vizat), pe parcursul perioadei ianuarie 2011-martie 2012, au fost anchetate 13 persoane dintre care îi putem nominaliza pe cei doi foști Președinți ai României (Ion Iliescu și Emil Constantinescu), foști Prim-Miniștrii (Petre Roman, Adrian Năstase), foști Miniștrii de Externe (Sergiu Celac, Teodor Meleșcanu, Adrian Severin, Adrian Cioroianu), pe fostul Ministru al Apărării (Ioan Mircea Pașcu), pe Președintele Delegației române la Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (Gyorgy Frunda) și nu în ultimul rând pe reprezentanți ai corpului diplomatic și ambasadori (Vasile Buga, Ion Porojan și Mioara Porojan). În mod firesc și după cum era de așteptat, informațiile obținute în baza interviurilor realizate, au fost utilizate în construcția argumentației noastre, devenind astfel un eficient instrument de lucru dar și o semnificativă sursă de documentare pe marginea fenomenului radiografiat.

Având așadar la baza lucrării un instrumentar bibliografic și metodologic extrem de bine definit, ne-am angajat în primă instanță să radiografiem epopeea bilaterală româno-sovietică specifică perioadei comuniste, încercând astfel să revelăm formatul exact în baza

⁶ Traian Rotariu, Petre Iluț, *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Iași, Polirom, 1997, p.63.

⁷ Septimiu Chelcea, *Tehnici de cercetare sociologică*, București, SNSPA, 2001, pp.75-85.

căruia elita politică de factură comunistă a înțeles să articuleze dar și să jaloneze traiectoria raporturilor bilaterale. Raliindu-ne astfel convingerii potrivit căreia orice abordare de substanță aferentă fizionomiei actualelor raporturi nu poate face abstracție de la bun început de panorama istorică a relațiilor bilaterale, am încercat să examinăm avatarurile toposului bilateral româno-sovietic din perspectiva elitei guvernante de factură comunistă. Cu acest scop dar și în acest sens, am recurs la o delimitare clară între cele două perioade emblematice consubstanțiale zodiei comuniste, *perioada 1945-1964* și respectiv *perioada 1964-1989*, încercând astfel să relevăm trendul de evoluție specific mecanismului bilateral cât și trăsătura bilaterală caracteristică fiecărei etape în parte, din dorința deliberată de a conferi un suport temeinic pentru comprehensiunea orizontului imediat al raporturilor bilaterale. Astfel, cu ocazia primei perioade consubstanțiale zodiei comunismului sovietic (1945-1953), perioada care de altminteri consfințește angrenarea României pe orbita Mosovei, (în urma ocupației sovietice armate și a acordului de procentaj), și legitimează venirea la conducerea statului român a unui guvern satelit impus prin ultimatumul și șantajul exercitat în numele conducerii de la Moscova (guvernul de largă concentrare națională al Dr. Petru Groza), ecuația raporturilor bilaterale româno-sovietice se reconfigurează în raport cu grila asimetrică pe care o încumba relația în termeni de putere. Așa se face practic că „atâta timp cât statul român aparținea unui lagăr, și la propriu și la figurat și era sub ocupație sovietică, sentința era ultimativă: ocupantul își aroga dreptul de a decide ce se întâmplă într-o țară ocupată”⁸. De altminteri, completa subordonare a politicii externe românești și alinierea sa la interesele ocupantului sovietic care s-a materializat prin aservirea elitelor locale față de Moscova și a revelat predilecția acestora spre servitute, conformism și vasalitate în raport cu omologii de la Kremlin, deci implicit condiția de aliat fidel al Moscovei a fost patentată și în prima fază a conducerii prim-secretarului general al P.M.R, Gheorghe-Gheorghiu Dej, în percepția căruia, relația de strânsă și necondiționată prietenie cu Uniunea Sovietică a reprezentat o constantă axiomatică a politicii externe românești, constantă care a fost extrem de vizibilă atât în plan juridic (prin semnarea Tratatului de colaborare, prietenie și asistență mutuală între Republica Populară Română și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste), cât și în plan economic (prin înființarea societăților mixte româno-sovietice -Sovromurile-), dar și în plan politic (prin racordarea vertiginoasă a României la poziția adoptată de Moscova în cadrul conflictului cu Iugoslavia).

---

⁸ Mircea Malița, Dinu C. Giurescu, *Zid de pace, turnuri de frăție. Deceniul deschiderii:1962-1972*, București, Compania, 2011, p.39.

Totuși, în contextul dispariției efective a personajului politic care personifica avatarul dominației sovietice (Stalin) dar și în conjunctura dezavurării cultului deșănțat și a crimelor staliniste, elita politică de la București, angajându-se într-o aventură inedită și experimentând varianta unui comunism pur românesc -rodât pe o dialectică specific națională-, a reușit performanța unei delimitări graduale de linia sovietică, delimitare care în cel mai scurt timp posibil, s-a tradus printr-o salutară strategie de emancipare de sub tutela asfixiantă a Moscovei. Astfel, în baza virajului specific românesc, elita politică în frunte cu Gheorghiu-Dej, reușea, în mai puțin de cinci ani, să transforme statul român, din satelitul cel mai loial al Uniunii Sovietice într-un aliat rebel, chiar deranjant, aducându-și astfel aportul considerabil pe marginea instaurării unei atmosfere de glacialitate în plan bilateral. Prin urmare, dacă este unanim recunoscut aspectul conform căruia promovarea comunismului național a constituit resortul determinativ în subminarea cadrului interferențial cu Moscova, este tot atât de adevărat că procesul de desprindere de sub tutela înăbușitoare a Moscovei s-a realizat cu pași mici, dar constanți, iar momentul glisării politicii externe românești de pe culoarul obedienței totale pe cel al independenței relative s-a materializat în baza unor algoritmi bine stabiliți, după cum urmează: refuzul specializării economice și a divergențele din cadrul C.A.E.R, poziția României atât în conflictul sovieto-chinez cât și în criza rachetelor din Cuba, deschiderea către Occident și nu în ultimul rând, proclamarea Declarației de Independență din Aprilie 1964. În plus, un factor suplimentar care a problematizat considerabil registrul raporturilor bilaterale, a fost reprezentat de evenimentul prilejuit de preluarea conducerii politice de către Nicolae Ceaușescu, respectiv de către reprezentantul de seamă al elitei politice românești care de altminteri a țintit mult mai departe decât predecesorul său, în peisajul demersurilor de insubordonare, emancipare și mai ales de îndepărtare de Moscova. Așa se explică practic și de ce, dacă încă de la prima sa vizită întreprinsă la Moscova (3-11 septembrie 1965), în cadrul căreia, trebuia să se aducă la cunoștință o serie de probleme inerente cadrului bilateral dar și să se examineze aspectele contondente specifice cadrului bilateral, Ceaușescu a epatat în fața conducerii sovietice, prin aplombul cererilor formulate: restituirea tezaurului, a arhivei partidului și contestarea rolului conducător al Moscovei în ansamblul relațiilor cu partidele comuniste, un an mai târziu, Nicolae Ceaușescu, campion al atitudinii de frondă, a ales din corolarul inițiativelor menite să provoace iritabilitate Moscovei, însăși varianta contestării structurii militare a Pactului de la Varșovia. Adițional, actele de sfidare în raport cu Moscova au escamontat prin două demersuri cruciale care au propulsat România pe eșichierul internațional, individualizând-o în cadrul blocului comunist:

rezutul de a rupe relațiile diplomatice cu Israelul în urma celui de-al treilea război israelo-arab (Războiul de șase zile din iunie 1967) și recunoașterea, dar îndeosebi, inițierea de relații la nivel de ambasadă cu Republica Federală Germană, demers care a permis ulterior, vizita cancelarului Willy Brandt în România. Totuși, apogeul actelor de sfidare ale statului român în raport cu Moscova a fost reprezentat de episodul invaziei Cehoslovaciei, atunci când România prin vocea reprezentantului său de seamă nu numai că nu a participat la invazie dar a și condamnat cu fermitate o asemenea acțiune. De altminteri, în mod previzibil și după cum era de așteptat, o atare stare de spirit avea să se mențină stăruitor și spre finalul regimului comunist atunci când registrul bilateral se găsea într-un context de evidentă vecinătate rece, context de altfel grevat de un balast istoric și de un contencios litigios extrem de încărcat.

Așadar, dacă în cadrul capitolului schițat anterior am încercat să evidențiem fundalul istoric al raporturilor bilaterale, atribuind o atenție considerabilă parametrilor în baza cărora elita politică de factură comunistă a înțeles să acționeze în spectrul bilateral, în cadrul capitolului următor ne-am asumat temerara sarcină de a reliefa cromatica imediată a raporturilor bilaterale româno-ruse dar și configurația diferitelor faze perceptuale și acționale ale elitei politice românești vizavi de Rusia. Practic, în cadrul acestui capitol eminent referențial și emblematic ne-am propus să redăm simfonia insolită a relațiilor imediate româno-ruse sub atenta orchestrație a principalilor actori politici care s-au aflat la guvernare de-a lungul perioadei 1990-2000 (Frontul Salvării Naționale, Partidul Democrației Sociale Române, Convenția Democrată Română) analizând astfel, într-o manieră sintetică și punctuală, trena principalelor evenimente bilaterale consubstanțiale unei atari realități. Totuși, un asemenea demers temerar precum este acela care își propune să evidențieze rapsodia particulară a relațiilor imediate româno-ruse din perspectiva leadershipului politic românesc care s-a aflat la conducerea statului român de-a lungul anilor 1990-2000, nu ar fi fost posibil fără o prezentare inițială a mutațiilor radicale și de anvergură induse la nivelul Uniunii Sovietice, ca de altfel și la nivelul întregului bloc socialist, sub constelația politică a liderului sovietic Mihail Gorbaciov. În acest sens, capitolul debutează pe fondul necesității prezentării reverberațiilor puternice pe care tentativa liderului sovietic de renovare a comunismului le-a generat la scala regională și nu numai, pentru ca mai apoi să acorde o atenție considerabilă epopeii văditelor și ireconciliabilelor disensiuni care au monopolizat agenda dialogului la nivel înalt între reprezentantul de seamă al elitei politice românești de factură comunist-stalinistă, Nicolae Ceaușescu și liderul Uniunii Sovietice, Mihail Gorbaciov. În continuare

dar și într-o logică diacronică a realității factuale, ne-am concentrat atenția asupra impactului pe care aritmetica decembriadei românești l-a generat la nivelul ecuației raporturilor imediate româno-sovietice. În acest sens, am observat că Revoluția Română din decembrie 1989 a reprezentat un reper nodal pentru stabilirea unui nou tip de relații între România și URSS. De facto, schimbările din Decembrie 1989 au impus la nivelul noii elite politice românești, respectiv la nivelul formațiunii politice provizorii intitulată Frontul Salvării Naționale, necesitatea cristalizării unui cadru eminent distict de abordare a raporturilor cu vecinul de la Răsărit, mai exact a unui cadru la nivelul căruia să primeze filozofia unor raporturi normale și firești cu Uniunea Sovietică. De altminteri, în cadrul acestei strategii de inerente corecții tributară spectrului bilateral, strategie care pleda pentru restaurarea și restabilirea unui modus vivendi în plan bilateral dar și pentru estomparea până la dispariție a remanențelor specifice vechiului regim s-a înscris, atât politica demarajului, politică caracterizată printr-o dinamică excepțională a contactelor stabilite la nivelul celor două țări în 1990, cât și tentativa de reconfigurare a fizionomiei juridice a raporturilor bilaterale, tentativă care în cele din urmă a fost, însă sortită eșecului.

Totuși, această dialectică preliminară în temeiul căreia elita guvernantă a acționat în vederea reconsiderării tipului de relații care existau la momentul respectiv între cele două țări nu a putut face abstracție de dimensiunea anumitor episoade care, de altfel s-au dovedit a fi adevărate momente de cumpănă pentru zodia raporturilor bilaterale dar și cele mai dificile examene de surmontat în plan bilateral. Astfel, evenimente precum destrămarea Pactului de la Varșovia și puciul retrograd de la Moscova, dincolo de faptul că au afectat în mod direct statul român, nu au putut omite spectrul raporturilor bilaterale, amprentând de o manieră implacabilă evoluția ulterioară a itinerariului bilateral. De altminteri, pentru formațiunea guvernamentală al cărei reprezentant de seamă a fost președintele Ion Iliescu, testul cel mai dificil a fost acela de a elabora o strategie susceptibilă de ignorarea și abandonarea implicațiilor cruciale pe care dimensiunea unor asemenea episoade le puteau induce la nivelul mecanismului de relaționare bilaterală. În mod firesc și previzibil, în absența unui spirit politic intuitiv, dar și sub faldurile unei abordări și viziuni inconsistente, pentru structura guvernamentală al cărei lider incontestabil era președintele Ion Iliescu, un asemenea test a fost din start insurmontabil. Tocmai de aceea nu apare deloc surprinzător că spre sfârșitul anului 1991, dar îndeosebi sub conducerea politică a structurii feseniste nu s-au înregistrat schimbări de substanță și avansuri notabile în dimensiunea relațiilor bilaterale, formațiunea politică care a preluat conducerea României după decembrie 1989, reușind astfel performanța

de a lăsa în nelucrare relația cu URSS dar și de a-și aduce aportul la situația în care relațiile bilaterale au înregistrat un considerabil și vizibil impas. De altfel, nici contextul prilejuit de dispariția de facto a Uniunii Sovietice și preluarea principalelor prerogative de către Federația Rusă, nu a indus mutații spectaculoase la nivelul registrului bilateral. Cu toate că ar fi trebuit să reprezinte evenimentul nodal cu ocazia căruia dimensiunea raporturilor bilaterale româno-ruse urma să se înscrie pe aliniamentul inerentei normalități și evoluții politice, episodul prilejuit de decesul oficial al URSS s-a dovedit a fi exact contrariul, prăbușirea colosului sovietic lasând astfel în urma sa, atât un clivaj în plan bilateral cât și un spațiu aproape vid de relații cu principalul său succesori, Rusia. În plus, nici măcar evenimentul prilejuit de afilierea statului român la structurile euroatlantice nu a generat mutații de fond la nivelul toposului bilateral și nu a schimbat fundamental decorul relațiilor cu Federația Rusă. Din contră, în contextul în care a prevalat obiectivul recuplării statului român la constelația euroatlantică, elita guvernantă nu a mai manifestat vreo apetență deosebită pentru stabilirea unui dialog de substanță, compensatoriu în proximitatea sa estică. În plus, epopeea reinsertiei statului român pe coordonatele Europei instituționalizate a contribuit și la prefigurarea celor două interludii (interludiul clivajului și al glaciațiunii bilaterale) interludii care de altfel, au redat în maniera cea mai elocventă posibilă, adevărata stare de spirit care a caracterizat registrul bilateral la momentul respectiv. Astfel, dacă cu prilejul interludiului clivajului bilateral (1992-1996) - interludiu pe marginea căruia și-a pus amprenta într-o manieră indeniabilă guvernarea Partidului Democrației Sociale Române (partidul președintelui Ion Iliescu)-, zodia raporturilor bilaterale româno-ruse a fost caracterizată printr-o ruptură definitivă, ruptură întărită de divergențele de opinii existente la nivelul ambelor părți pe marginea unor aspecte problematice, cu ocazia interludiului glaciațiunii bilaterale (1996-2000) -interludiu drapat sub faldurile politicii Convenției Democratice Române a președintelui Emil Constantinescu-, itinerariul raporturilor bilaterale româno-ruse a fost puternic grevat de voința deliberată a ambelor părți de a menține constelația raporturilor bilaterale într-un asemenea climat completamente blocat și gripat.

În consecință și în atari condiții, imaginea de ansamblu desprinsă din cadrul capitolului evocat este aceea care evidențiază că sub coordonatele celor trei guvernări (FSN, PDSR, CDR), configurația raporturilor bilaterale româno-ruse a comportat o textură sincopată, iar evoluția tandemului bilateral a pendulat între un scurt episod de avans în plan bilateral (1990) și perpetuele momente de inflexiune și de recul caracteristice spectrului bilateral, portretistica

relațiilor imediate fiind astfel puternic amprentată atât de tarele haloului comunist cât și de povara unui contencios istoric împovăraător.

Prin urmare și într-o asemenea optică, dacă în cadrul capitolului anterior am încercat să revelăm cum anume au înțeles să dea contur și să creioneze relieful relațiilor imediate româno-ruse principalii actori politici care s-au aflat la conducerea României pe parcursul anilor 1990-2000, în cadrul capitolului următor care este și capitolul final, am încercat să vedem cum anume se calibrează pelicula raporturilor bilaterale româno-ruse sub montajul guvernărilor PSD și Alianța DA, guvernări care de altminteri, au deținut conducerea politică pe parcursul anilor 2000-2007. În acest sens dar și din dorința explicită de a reliefa coloratura specifică dimensiunii bilaterale cu prilejul fiecărei guvernări în parte, am recurs la o delimitare clară între două perioade referențiale pentru configurația binomului imediat, perioada 2001-2004 și respectiv, perioada 2005-2007. În mod firesc și după cum era de așteptat, am observat în temeiul unei optici integrate că perioadele menționate au învederat cu claritate imaginea unui tablou ce însumează perenele momente de flux și de reflux caracteristice zodiei bilaterale. Așa se face practic că, dacă cu prilejul primei perioade, dar și sub conducerea unei elite politice de factură social-democrată -elită care de altfel și-a asumat temerara sarcină de a regândi fundamental natura unor raporturi eminamente blocate și viciate, dar și de a le aduce la un nivel stimulatív-, au fost înregistrate o serie de avansuri notabile în plan bilateral, avansuri care au culminat cu episodul semnării Tratatului politic de bază româno-rus în iulie 2003, cu ocazia celei de-a doua etape și implicit sub coordonatele unei elite politice de factură liberal-democrată, cursul relațiilor bilaterale româno-ruse care a debutat inițial sub cele mai bune auspicii, a cunoscut în cel mai scurt timp posibil însă, valențele unei răcirii globale și accentuate, extrem de dificil de reaclimatizat. Vorbim așadar de o primă perioadă cu ocazia căreia elita politică de factură social-democrată care s-a poziționat ca și factor activ în relația cu Federația Rusă și-a orientat tot instrumentarul strategic și tactic atât pe direcția readucerii dialogului cu Rusia în prim plan, cât și pe aliniamentul repornirii mecanismului bilateral sub toate formele posibile. O dovadă mai mult decât elocventă în acest sens a fost certificată de trendul vădit ascendent și progresiv pe care cursul bilateral l-a înregistrat încă din 2001 în baza unei politici care a fost rodată pe adâncirea dialogului la nivel înalt și a cunoscut apogeul prin semnarea Tratatului privind relațiile prietenești și de cooperare între România și Federația Rusă la data de 4 iulie 2003, respectiv prin semnarea instrumentului juridic susceptibil de revitalizarea cadrului bilateral dar și de eliminarea unor bariere istorice și psihologice care obstrucționaseră până la momentul

respectiv o evoluție firească și normală în plan bilateral. Așadar, dacă întreaga perioadă a anilor 2001-2004, a stat sub semnul voinței elitei politice de factură social-democrată de a conferi substanță și esență configurației raporturilor bilaterale româno-ruse, mărturia probatorie a acestei voințe fiind certificată de curentul progresist pe care l-a înregistrat cursul bilateral încă din 2001 și care s-a menținut cu stăruință până în 2004, perioada anilor 2005-2007, a stat sub zodia schimbării capitale a raporturilor cu Federația Rusă. Astfel, cu toate că pentru noua elită politică de factură liberal-democrată patronată de președintele Traian Băsescu relațiile cu Federația Rusă erau de maxim interes din prisma unui evantai de factori, în cel mai scurt posibil însă, această viziune a comportat o schimbare radicală de optică. Așa se face practic că dacă în 2005, sub cupola direcțiilor de acțiune ale președintelui Traian Băsescu, relațiile cu Federația Rusă debutau într-o logică cât se poate de entuziastă și promițătoare, anunțând un itinerariu firesc și normal în plan bilateral, la sfârșitul anului, în temeiul unui calcul eminamente intransigent -asezonat cu declarații belicoase și neprietenoase la adresa Rusiei-, președintele Traian Băsescu, reușea încet, dar sigur, performanța de a îngheța, dar și de a paraliza orice punte de comunicare cu Federația Rusă. De altminteri, o asemenea politică frondistă condimentată cu elementele unor vizibile stridențe de limbaj la adresa Rusiei, a reprezentat atât o constantă imuabilă cât și principala caracteristică care a amprentat evoluția tandemului bilateral și pe parcursul următorilor ani. În plus, situația nu urma să înregistreze schimbări notabile nici măcar în 2007, atunci când era cât se poate de clar că la nivelul cadrului de relaționare bilaterală avea să predomine tonul vădit revoluționar și era cât se poate de evident că perspectivele de viitor aferente repertoriului bilateral nu anticipau elemente deloc îmbucurătoare, continuând astfel să previzioneze un parcurs bilateral puternic impregnant de trăsătura, dar și de propriul joc pe care președintele Traian Băsescu înțelegea să le atribuie dimensiunii bilaterale.

În concluzie se poate aprecia faptul că imaginea desprinsă din cadrul acestui peisaj de formule eclecticice în baza cărora principalii decidenți politici români au înțeles să abordeze contextul bilateral este aceea care evidențiază că în afara de episodul pasager care i-a avut ca și protagonști pe liderii Partidului Social Democrat, lideri care de altfel și-au focalizat tot interesul strategic și tactic pe direcția obiectivului conferirii unui curs nou relațiilor bilaterale, cu prilejul tuturor celorlalte guvernări, paradigma de abordare tributară etosului bilateral s-a disociat printr-o lipsă de substanță dar și de consistență, absentând astfel cu evidență, o strategie clară și coerentă de gestionare dar implicit și de dezvoltare a relațiilor cu Rusia. Practic, cu excepția interludiului guvernării PSD-iste, la nivelul tuturor celorlalte formațiuni

guvernante nu a fost sesizată o direcție de acțiune susceptibilă de articularea unei politici autonome, active și adaptată la natura complexității, excepționalității dar și a specificității toposului bilateral. Cu alte cuvinte nu a existat o doctrină de politică externă românească cu un specific calat pe realitatea spațiului bilateral.

Prin urmare, dacă este perfect valabil aspectul conform căruia la nivelul majorității elitei guvernante nu a putut fi identificată o direcție de acțiune rectilinie, clară și plină de substanță în dimensiunea relațiilor bilaterale, deci implicit nu a existat o strategie cu o coloratură specifică zodiei bilaterale dar și o strategie care să inducă în adevăratul sens al cuvântului, o schimbare majoră și de fond în planul relațiilor bilaterale, este tot atât de adevărat că în asemenea condiții, nici configurația relațiilor imediate româno-ruse nu a comportat o cromatică diferită. De facto, și cu prilejul acestui registru istoriografic imediat, tabloul de bilanț aferent zodiei bilaterale a evidențiat un univers al contrastelor, un univers tapetat cu scurte episoade de detență în plan bilateral dar mai ales cu perenele momente de inflexiune și de recul caracteristice toposului bilateral. Cu alte cuvinte, sub constelația istoriei imediate, dimensiunea bilaterală româno-rusă a relevat o configurație atipică, dincontinuuă și mai ales sincopată, evoluând mai degrabă în baza unei grile sinuoasă și pline de asperități, decât în temeiul unor parametri de evoluție liniari, preciși și constanți. În același timp nu este mai puțin semnificativ însă că pe acest tronson de istorie imediată, registrul raporturilor bilaterale româno-ruse nu a putut face abstracție de ambianța istorică consubstanțială cadrului bilateral, rearanjându-se și reconfigurându-se în raport cu tarele perioadei comuniste și implicit cu zestrea împovărătoare moștenită în plan bilateral. În plus, dincolo de perenele aspecte spinoase consubstanțiale registrului bilateral, cu prilejul interludiului imediat, agenda bilaterală româno-rusă a adăugat un set suplimentar de subiecte și de tematici fierbinți care au problematizat considerabil dialogul bilateral.

Și astfel dacă este adevărat că portetistica raporturilor imediate româno-ruse s-a evidențiat printr-o dimensiune sincopată și a relevat o cromatică a contrastelor în plan bilateral, reconfigurându-se în raport cu balastul unui trecut obsesiv, este tot atât de adevărat că dimensiunea relațiilor politice româno-ruse a înregistrat, cu prilejul interludiului imediat, un nivel extrem de scăzut de dezvoltare, sub nivelul aspectărilor și al potențialului existent. Într-un cuvânt, pe tronsonul istoriei imediate, fizionomia relațiilor politice româno-ruse a fost una eminentemente „rigidă și blocată, cu unele momente care de altminteri au fost veritabile

excepții, deci implicit sub faldurile interludiului imediat, nici România dar nici măcar Rusia, nu au avut o miză existențială din a-și construi o relație politică funciamente normală”⁹.

Prin urmare și într-o atare optică, respectiv în contextul în care episodul imediat românesc poate fi diagnosticat drept un episod cu valențe sinusoidale și împovărătoare, lăsând astfel recurent senzația de deja vu pe marginea coregrafiei bilaterale specifice interludiului anterior, dar și ținând cont de conjunctura în care dimensiunea politică a relațiilor bilaterale poate fi considerată o dimensiune lipsită de pragmatism, de dezbatere, dar îndeosebi de conținut, se impune o nouă strategie de optică, dar și o abordare euristică a dimensiunii bilaterale, o abordare susceptibilă de eliminarea deficitului existent în plan bilateral. Dintr-o paletă variată de raționamente pivotale, de ordin economic, politic, cultural, științific, de securitate, statul român, prin vocea elitei sale guvernante nu își mai poate permite luxul de a gestiona relațiile cu Moscova într-o optică maniheistă, conjunkturală și funciamente privată de conținut. În definitiv, factorii decizionali de la București trebuie să țină cont de faptul că România nu poate să construiască tranșee în proximitatea sa estică, ci din contră este nevoie ca statul român, prin vocea reprezentanților săi politici legitimi, să abordeze cu responsabilitate și cu un interes masiv dimensiunea relațiilor bilaterale româno-ruse, să construiască realități de substanță în plan bilateral, să găsească un limbaj comun de acțiune prin intermediul căruia să accelereze colaborarea în toate domeniile de interes reciproc, într-un cuvânt să readucă constelația raporturilor bilaterale la adevărații săi parametri de normalitate și evoluție politică.

---

⁹ Dan Dungaciu, Gabriela Tănăsescu, *România și Rusia după 20 de ani. Percepții, realități, perspective*, București, Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2013, pp.6-7.